

Александрова О.Н., к.філол.н., доц.,
Таврический Національний університет ім. В.І.
Вернадського

МІФ ЕВРІПІДА ПРО МЕДЕЮ У ДРАМАТУРГІЇ БОСТА

У статті п'єса «Медея» («Μήδεια», 1993) відомого грецького драматурга ХХ століття Боста (Μέντης Μποσταντζόγλου ή Μποστ, Mentis Bostantzoglou, 1918-1995) розглядається в контексті розвитку європейської і грецької літератури Нового часу, зокрема, виявляються паралелі з трагедією Евріпіда.

Ключові слова: *грецька драматургія ХХ століття, трагікомедія, Евріпід, Бост (Μέντης Μποσταντζόγλου ή Μποστ, Mentis Bostantzoglou, 1918-1995), «Медея» («Μήδεια», 1993).*

Alexandrova O.N., PhD of Taurida National V.I.Vernadski University

THE MYTH BY EURIPIDUS ABOUT MEDEA IN THE WORKS BY BOST

The Article examines the main characteristics and traditions myth about Medea of Bost (Μέντης Μποσταντζόγλου ή Μποστ, Mentis Bostantzoglou, 1918-1995), the famous Greek writer of the twentieth century: in the context of European and Greek literature of modern times, in particular, found parallels with the tragedy by Euripides.

Keywords: *Greek drama of the twentieth century, tragicomedy, Euripides, Bost(Μέντης Μποσταντζόγλου ή Μποστ, Mentis Bostantzoglou, 1918-1995), «Medea» («Μήδεια», 1993).*

УДК 821.161:16

Астаф'єв О.Г., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

«СЕЛЯНКИ» ШИМОНА ШИМОНОВИЧА ЯК ВЗІРЦІ ПІСЕНЬ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОХОДЖЕННЯ

У статті розкрито життєвий і творчий шлях видатного ренесансного поета українсько-польського пограниччя Симона Симоніда, схарактеризовано запроваджений ним жанр «селянки», що є взірцем пісень літературного походження.

Ключові слова: *ренесанс, селянки, гуманізм, наслідування, фольклор.*

Шимон Шимонович (1558-1629), псевдонім Симон Симонід, асоціюється з іменем грецького лірика Симоніда Кеоського (556-468). За походженням вірменин, народився у Львові, у сім'ї члена львівського магістрату Шимона з Бжезін. Від 1575 року навчався у Краківському університеті, отримав ступінь бакалавра вільних мистецтв (1577), пізніше поглиблював свої знання за кордоном, ймовірно, в Італії, Франції і Нідерландах, де вивчав філологію [6:1, 16]. Його учителями були прославлений філолог Йосиф Юст Скалігер, син Юлія Цезаря Скалігера, і голландський учений Юст Ліпсіус. До рідного краю повернувся в 1586 році, і написав, наслідуючи Піндара, вірш на смерть свого приятеля по Краківському університету Якуба Гурського – «*Naenia funebris de morte Jacobi Gorsii*» («Плач на смерть Якуба Гурського») (1586).

Шимон Шимонович почав писати, навчаючись ще в Краківському університеті і захоплюючись епінікіями і френами (тренами) Симоніда Кеоського. Згодом авторитетом для нього став Піндар – продовжувач традицій Симоніда, який культивував у своїй ліриці спокійну ясність, м'яккість і доброзичливість, додавши до них величній пристрасті. Сліди Піндара помітні в латинській поемі Шимона Шимоновича «*Divus Stanislaus*» (1578) – про св.Станіслава, де він порушує проблему шкідливості воєн, але вважає війни справедливими, коли їх учасники боронять рідний край або християнські цінності (до таких він зараховує війни проти турок). За пієтет перед Піндаром його прозвали «*Pindar Polonium*») [11, 62].

У цей час Шимонович налагодив зв'язки з однією із найяскравіших особистостей у Польщі в XVI ст. – Яном Замоїським, канцлером і коронним гетьманом, який свого часу закінчив Падуанський університет, був учнем Карла Сігонія і високо цінував людей, які займалися наукою і поезією. Крім того, Замоїський прославився як талановитий воєначальник, розбивши під Бичиною татарське військо, що викликало триумф у Львові – [11, 297]. Завдячуючи йому, Шимонович у 1590 році отримав від короля Сигізмунда II звання поета-лауреата (poeta regius), яке до цього мав Ян Кохановський, а на даочу ще й дворянський герб.

У збірці латинських пісень «*Flagellum livoris*» («Бич для заздрісників», 1588) також помітні деякі стильові і версифікаційні перегуки з творами Піндара і Горация, тут він славить звитяжність Яна Замоїського у бою під Бичиною; у поемі «*Aelinoraean*» (1589) оспівує доблесть гетьмана і критикує шляхетську непорядність.

Уклав збірку латинських віршів-селянок «*Epithelamion*» з нагоди одруження Сигізмунда III з Анною Австрійською (1592), «*Peplotia Zamosciana*»

(на шлюб гетьмана Яна Замойською з Барбарою Тарновською); першою польськомовною селянкою вважають його твір «Ślub» (1593), присвячений коронному підчашому Адаму Героніму Синявському, згодом його він включає до збірки «Sielanki». У цей же період творчості він написав латиномовну трагедію «Castus Ioseph» (1587).

У 1593-1605 роках, за дорученням Яна Замойського, Шимон Шимонович береться за організацію Замойської академії («schola civilis»). Це була заповітна мрія гетьмана – створити в Замосці, на межі Малої Польщі і Червоної Русі, вищу гуманістичну школу за взірцем Королівського коледжу в Парижі. Те, що не вдалося здійснити при Сигізмунді-Августі, Генріхові Валуа і Стефані-Баторії, стало дійсністю аж тепер. Замість перетворилося в центр поширення ренесансної культури, тут було відкрито вищий навчальний заклад світського характеру. Заняття в ньому розпочалися в 1595 році, але вже за рік до цієї події запрацювала друкарня, власниками якої були Миколай Шарффенберг, Міхал Ленський; згодом син Яна Замойського, Томаш, передав її у власність академії. Шимонович сприяв виданню у «руській друкарні» книг слів'янськими мовами [4, 27-30]. Бібліотека академії поповнювалася книгами і рукописами, які агенти канцлера купували в Західній Європі і на Далекому Сході.

З ініціативи Шимона Шимоновича тут працював Август Бурський, попередник Бекона, який викладав логіку і видав у Замосці цінну працю про діалектику Цицерона. Серед інших викладачів були Теодор Дрейснер, Ян Урсінус, Шимон Бірковський. Першим ректором став Мелхіор Стефанович (Стефанідес) [5, 88-89]. Тут вивчали такі предмети: право римське і польське, фізику, медицину, моральну філософію, логіку і метафізику, математику і риторику [8, 60]. Було багато слухачів з України, дітей зубожілої шляхти і міщан, які шукали підтримки в Яна Замойського і навчалися тут, напр., Касіян Сакович. Слава про Замосць і Львів як значні центри освіти поширилася у Європі, сюди приїжджали визначні філологи, напр., голландець Георгій Дуза [1, 298].

Задоволений діяльністю Шимона Шимоновича, Ян Замойський віддав йому в позиттєву оренду село Чернечин недалеко від Замосця, а в 1606-1611 роках він отримав від спадкоємців гетьмана село Путятинці. Після смерті мецената (1605) був вихователем його сина Тимоша й далі опікувався Замойською академією.

Зайнятий організацією академії, писав здебільшого присвяти вельможним особам і патріотичні вірші. У 1606-1607 роках, під час антикоролівського збройного заколоту (рокошу), який очолив краківський воєвода Миколай Зебжидовський, написав твір «Rym po pogromnieniu na terażniejsze rozruchy». У ньому, відповідно до становища Замойських, критикує Сигізмунда III за його замах на шляхетські вольності і водночас закликає учасників рокошу до згоди і миру.

У 1610 році стосунки поета із Замостям і його академією погіршали, радники його вихованця, Томоша, раз-у-раз зводили наклепи на поета, через що він усунувся від справ в академії і переїхав у своє село Чернечин.

У 1614 році, в Замостю, побачила світ його найвидатніша збірка «Sielanki», позначена відчутними впливами українського фольклору [2:1, 224-227]. До неї увійшли 20 поетичних творів, і ще поет долучив сюди, окрім циклу «Sielanki», добірку 4-віршових епітафій «Nagrobki zbieranej družyny», які мають дидактично-жартівливий характер. Збірка вважається останнім видатним твором українсько-польського Ренесансу і запроваджує в літературі новий жанр – русинські пісні («sielanki»). «Львівський поет створив особливий жанр, який користувався незвичайним успіхом у польському суспільстві. Назва жанру – «селянки» – взята з української мови. Шимоновичу вдалося злити класичне і народне, ідилію Феокріта і південноруську пісню. Античні музи із Чорнолісся Кохановського проникли в Червону Русь слідом за Кленовичем і Шимоном Шимоновичем. Голос їхній змішався з наспівами українських селян» [1, 300]. І далі: «Шимонович створив особливий польсько-червоноруський стиль, насичений українськими словами, який у Львові в XVII ст. наслідують Зиморовичі – Симеон у «Роксоланках або руських паннах», Йосип Бартоломей у «Нових руських селянках» [1, 300]. Щоправда, ми вже казали, що одна із «sielank», одинадцята – «Ślub» – була написана ще в 1593 році, саме від того часу, вважають дослідники, поет працював над циклом [6:1, 64]. В ідиліях Шимоновича багато відгуків грецьких і римських поетів. Приміром, Тадеуш Сінко вказав, що в дев'ятій селянці «Kiermasz» поет переспівує гімни до Аполлона і Діани александрійського поета Каллімаха [12, 80-93].

Шимон Шимонович розвиває традиції грецької ідилії Феокріта і латинських буколік Вергілія, а також вкористовує досвід подібних творів європейського Ренесансу (напр., десята селянка «Wierzby» є переробкою латинської еклоги «Salices» італійського поета Якопо Саннадзаро). Він поєднує пасторальні ідеї та образи й аркадійські картини із рідними реаліями, надає творам українського колориту; тут помітні деякі перегуки з чорноліськими пейзажами Яна Кохановського («Pieśń śietojańska o Sobórcе»), відчутні його гораціанські комплекси, фразеологічні звороти і навіть ритмічні ходи (напр., застосований 13-складовик) [10:1, 50-51].

Ці твори Шимона Шимоновича дуже сучасні, вони неповторно передають сукупність звичаїв, традицій, настроїв і почуттів, симпатій і антипатій, психологічно-моральні грані епохи. Його поезія, оперта на ренесансове упізнання гармонійного порядку в світі, є життєствердженням дійсності, що помітно в деяких творах циклу («Baby», «Wierzby», «Pomarlica», «Pastuszy», «Żeńcy»); неприйняття репресій Сигізмунда III щодо шляхти, його байдужості до митців

(«Kiermasz», «Pastuszy») поєднується з апофеозом минувшини, «золотого» віку польської культури, тугою за Аркадією (присвята, «Sylenus»), Шимонович вміщує тут вірш про вмерлого перед тим гетьмана («Rocznica»). Врешті в циклі дає про себе знати співпереживання поета за недолю селян, особливо у найвидатнішому мистецькому творі – в «Żeńcach», близькому до «Krótkiej gozprawy» Миколая Рея.

У спосіб, далекий від схематизму і публіцистики, тут Шимон Шимонович показав драматизм конфлікту між економом і робітницями фільварку. Гострота дійсності змальована в діалозі Алюхни і Петрухни, та все ж твір випромінює віру в зміну звичаїв Старости, який не рахується з правилами (законами) природи. Вселяє оптимізм повторюваний народний мотив і пісні Петрухни («Słoneczko, śliczne oko...») Високим поетичним мистецтвом відзначається і селянка «Kołaczce», оперта на проникливу обсервацію звичаїв, етнічний матеріал, простий і прекрасний образ старопольського шляхетського весілля.

У восьмій селянці «Dziewka» звеличено «лютною роксоланську», тобто українську поезію.

Dafnis

*Piękna była Helena, co się Parysowi
Dała unieść, naszego cechu pasterzowi.
I ta pewnie Helenę urodą celuje,
Co teraz nadobnego pasterza caluje.*

Dziewka

*Jeszcze tu nie masz z czego chelpić się, mój panie!
Marna rzecz, powiadają, samo całowanie.*

Dafnis

*Marna rzecz całowanie, ale z tej marności
Są też swoje przysmaki, są swoje słodkości.*

Dziewka

*Splunę ja te przysmaki i umyję wodą,
Gdzieś się ust moich dotknął tą kosmatą brodą.*

Селянки, які постали в період, коли в літературі уже більшали барокові тенденції, ідеєю і стилем пов'язані з традиціями Ренесансу. Окрім того, в циклі помітні сліди нашарування барокових стилістичних прикрас і барокової незвичайності (чари). Саме такий синтез викликав дискусії серед літературознавців, до якої ж епохи належить творчість поета – Ренесансу і Реформації чи Бароко? [9, 31]. Має рацію Якуб Гурський, який вважає, що Шимон Шимонович належить епосі Ренесансу [7:4, 239-240].

«Sielanki», Шимона Шимоновича – це взірці пісень літературного походження. У той час, як народні пісні основані на схематичних сюжетах і абстрактних узагальнених образах, «Sielanki» більш індивідуальні, збудовані на особисті переживаннях, нетрадиційних ситуаціях. У них складніша, ніж у народних піснях, ритмомелодика, різнобічніша метричність, замість дієслівних рим з'являються рими іменникові (panie – całowanie, matności – sładkości), прикметникові (wspomoże – wyłożę, bystrolotnym – ochotnym, szeroko – głęboko), ускладнюється римування, як у «Morsusie»:

*W południe, kiedy słońce nagorętsze pali,
Stada swoje do chłodu pospołu zegnali
Kozy, Dametas capy i owce kosmate.
Oba młodzieńcy, oba w leciech rówieśnicy,
Oba dobrzy na fletniach, dobrzy na skrzypicy
I pieśni nauczeni składać, także śpiewać,
Także dobrzy zaczynać, dobrzy i opiewać.
Tityr żółto zarastał, Dametę włos siwy
Przyprószył, acz wiekiem był nie barzo leciwy;
Że go wzgardą przed czasem siwym udzielała.
Oba tedy pod bukiem wysokim siedzieli,
A zwykłymi pieśniami zabawiać się mieli;
A mnie, gdym od złych wiatrów i od nagłej rudy
Ochraniał sadowinę, kozieł kędyś z trzody
Obląkał się i gdy go przez całe zaranie
Szukam śledząc, z trafunku przypadłem tam na nie.
Krzykną: «Sam do nas, Mopse! Z naszymi tu chodzi».*

За життя автора збірка видавалася двічі (1614, 1626), видання 1629 року мабуть що було посмертним. У виданні 1626 року поет вдався до деяких змін і зміщень, може хотів відсторонитися від висунутих проти нього у Замості звинувачень, про це вказують нападки на палац Томаша Замойського. Однак, нападки прийняли його твір у незмінній редакції 1614 року, саме цей прообраз книги ліг у видання 1629, 1640, 1650 років і наступних перевидань.

До пізніших творів Шимоновича належить латинська драма «Pentesilea» (1618), вірші з присвятами (напр., на весілля Томаша Замойського 1620 року). Август Беловський приписав Шимоновичу польські «Нумну о мѣсе Pańskieј» (авторство сумнівне) [3, 110].

Помер поет у похилому віці. Перед смертю подарував Замойській академії свою книгозбірню і значну суму коштів.

Творчість Шимона Шимоновича була належно оцінена ще за життя поета. «Sielanki» були предметом загальної поваги у XVII ст., про них якнайкраще відгукувалися Анджей Схонеус, Станіслав Гославський, Станіслав Гроховський, Каспер Мясковський, Станіслав Решка, Юзеф Бартоломей Зиморович. Виявом поваги до поета стало видання тому його латинських творів «Poematia augea» (1619). До його латинських і польських творів не раз зверталися в епоху Просвітництва, напр., з'явилося видання його латинських творів («Opera omnia», 1772), численні переклади. Францішек Ксавери Дмоховський відгукувався про «Sielanki» як взірцевий жанр, їх високо цінували Ігнаці Красіцький і Філіп Нерешу Голянський, наслідували Адам Нарушевич і Францішек Карпінський. У паризьких лекціях цикл високо оцінив Адам Міцкевич, якого вразило гостре відчуття реальності і стилізації червоноруських ідилій під античність. Свідченням поваги до поета був організований в Замосці, в 1929 році, з нагоди трьохсотліття його смерті, з'їзд імені Шимона Шимоновича за участю видатних істориків літератури і культури, вийшли збірники, присвячені його життю і творчості: «Szymon Szymonowic o kogo czasu» (1929, за ред. Станіслава Лемпільського) і «Pamiętnik zjazdu naukowego im. Szymona Szymonowica» (1930), а також численні наукові збірники у другій половині XX ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голенищев-Кутузов И. Итальянское Возрождение и славянские литературы XV-XVI веков. – М.: Наука, 1963.
2. Шевчук В. Симон Симонід. «Селянки» // Шевчук В. Муза Роксоланська: У 2-х т. – К.: Либідь, 2004. – Т.1.
3. Bielowski A. Szymon Szymonowicz. – Kraków: Akademia Umijętności, 1875.
4. Birkenmajer A. Typograficzny zasób drukarni Akademii Zamojskiej. – Kraków: Drukarnia Narodowa, 1936.
5. Budzyk K. Szkice i materiały do dziejów literatury staropolskiej. – Warszawa: PAN, 1955.
6. Heck K. Szymon Szymonowic (Simon Simoniodes). Jego żywot i dzieła. – Kraków: Akademia Umijętności, 1901. – Cz.1.
7. Górski K. Miejsce Hussowszyka i Szymonowicza w Poezji Polsko-Łacińskiej // Odrodzenie w Polsce. Materiały sesji naukowej PAN 20-30 października 1953 roku. – Warszawa: PAN, 1958. – Т.IV.

8. Kawecka-Cryczowa A. Atena i Bellerofon w Zamosciu // Z dziejów polskiej książki w okresie Renesansu. – Wrocław: Załad Narodowy im. Ossolińskich, 1975.
9. Krzyżanowski J. Od średniowiecza do baroku. – Warszawa: Roj, 1938.
10. Radyszewskýj R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. – Warszawa: PAN, 1996. – T.1.
11. Sinko T. Pindar w Polsce // Bulletin International de l'Académie Polonaise des sciences et des lettres. – Ser.A. –1926.
12. Sinko T. Szymonowicz i Kallimach. Echa klasyczne w literaturze polskiej. – Kraków: RSW, 1923.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2014

Астафьев А.Г., проф.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

«СЕЛЯНКИ» ШИМОНА ШИМОНОВИЧА КАК ОБРАЗЦЫ ПЕСЕН ЛИТЕРАТУРНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

В статье раскрыто жизненный и творческий путь известного ренессансного поэта украинско-польского пограничья Симона Симоноида, проанализировано внедренный им жанр «селянки», являющийся образцом песен литературного происхождения.

Ключевые слова: *ренессанс, селянки, гуманизм, наслідування, фольклор.*

Astaf'ev O.H., prof.
Institut of Philology, Taras Shevchenko University of Kyiv

«PEASANT» SHIMON SIMONIDES HOW TO SAMPLE THE SONGS OF ORIGIN OF LITERARY

The article deals with the life and career of the outstanding Renaissance poet Ukrainian-Polish borderland Simon Simonides, are characterized genre introduced him “peasant”, which is an example of the literary origins of songs.

Key words: *renaissance, peasants, Humanism, imitation, folklore.*